

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Кириченко Олег Вікторович
завідувач кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У ТЕОРІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Найефективніше виконання завдань з протидії злочинності правоохоронними органами, і насамперед оперативними підрозділами цих органів, можливе лише за умови комплексного підходу до з'ясування суті оперативно-розшукової протидії злочинам та місця її в системі протидії злочинності.

Сьогодні в юридичній науці існує ряд протиріч у визначенні категорій щодо протидії злочинності, що, у свою чергу, призводить до порушення субординаційних зв'язків між поняттями та плутанини в термінах, а також шкодить практиці протидії злочинності. Пошук розбіжностей між правовими термінами щодо оперативно-розшукової протидії злочинам та шляхів їх усунення є одним з головних завдань вирішення зазначеної проблематики у теорії оперативно-розшукової діяльності.

Наразі в юридичній науці існують проблеми щодо визначення оперативно-розшукової протидії злочинам, зокрема:

1) в теорії оперативно-розшукової діяльності відсутнє чітке визначення поняття «оперативно-розшукова протидія злочинам». Це зумовлено насамперед різними трактуванням поняття «протидія злочинності», а також реформуванням у 2012 році кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства України, що призвело до звуження змісту оперативно-розшукової протидії злочинам [1, с. 318]. Зазначене вимагає перебудови усієї системи протидії злочинності й зміни стратегії та парадигми оперативно-розшукової діяльності з реактивної на проактивну модель [2, с. 9];

2) на законодавчому рівні відсутнє визначення цієї категорії;

3) спостерігається різне тлумачення цієї категорії практичними працівниками правоохоронних органів.

Слід зазначити, що категорія «оперативно-розшукова протидія» є похідною від категорії «оперативно-розшукова діяльність». Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Криміналь-

ним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [3]. Тобто, можна дійти висновку, що основні завдання оперативно-розшукової діяльності безпосередньо пов'язані з протидією злочинності.

На наш погляд, структурними компонентами оперативно-розшукової протидії злочинам можна визначити такі:

1) виявлення та усунення (нейтралізація) причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, здійснення оперативно-розшукових заходів з недопущення вчинення злочинів зазначеною категорією осіб (оперативно-розшукова профілактика);

2) виявлення осіб, в яких виник намір вчинити злочин, та здійснення оперативно-розшукових заходів щодо відмови цієї особи від вчинення злочину (оперативно-розшукове попередження);

3) виявлення фактів готування до злочину та недопущення вчинення злочинів на стадії готування або замаху на злочин (припинення злочинних проявів). Ця стадія може співпадати зі стадією досудового розслідування у випадку реєстрації матеріалів про факт готування до злочину;

4) виявлення фактів вчинення латентних злочинів та осіб, що їх вчинили;

5) розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування покарання, встановлення безвісно зниклих осіб;

6) забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу або сприяють оперативно-розшуковій діяльності, беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів [4, с. 45-46].

При цьому слід наголосити, що пріоритетним напрямом протидії злочинам, у тому числі й оперативно-розшукової протидії, є запобігання злочинам (профілактика, попередження та припинення), що передбачає такі форми, які повинні стримувати особу від наміру вчинити злочин або доведення злочинного умислу до кінця.

Таким чином, оперативно-розшукова протидія злочинам – це діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів, яка полягає у використанні гласних і негласних форм і методів оперативно-розшукової діяльності, яка спрямована на виявлення та запобігання злочинам; встановленні осіб, що готують або вчинили злочини; розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування покарання; забезпеченні безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу або сприяють оперативно-розшуковій діяльності, беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів.

1. Кириченко О. В. Категоріально-понятійний апарат у сфері оперативно-розшукової протидії злочинам проти громадської безпеки / О. В. Кириченко // Науково-теоретичний журнал «Evropsky politicky a pravni diskurz» («Европейский политико-правовой дискурс»). – 2015. – № 2 (вид. 2). – С. 315-320.

2. Шинкаренко І. Р. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здій-

снення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) : навч. посіб. / І. Р. Шинкаренко, І. О. Шинкаренко, О. В. Кириченко. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. – 272 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303 (з наступними змінами та доповненнями).

4. Кириченко О. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією: проблема теорії та практики: монограф. / О. В. Кириченко. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ, 2016. – 428 с.

Тарасенко Руслан Владиславович
професор кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Одеського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДІО-, ВІДЕОКОНТРОЛЮ ОСОБИ АБО МІСЦЯ

Традиційно у роботі вітчизняних правоохоронних органів негласні заходи з аудіо- та відеоконтролю проводяться в якості оперативно-розшукових заходів в межах оперативно-розшукових справ та є вотчиною оперативних апаратів. З прийняттям у 2012 році чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) законодавець заклав підвалини для застосування таких можливостей у межах слідчих дій під час досудового розслідування. Невід’ємною складовою процесуального інституту негласних слідчих (розшукових) дій стали положення про проведення аудіо-, відеоконтролю особи (ст. 260 КПК) та аудіо-, відеоконтролю місця (ст. 270 КПК). Разом з тим належній реалізації цих процесуальних положень у діяльності органів досудового розслідування заважає ряд проблем правового та організаційного характеру.

Значний внесок у наукову розробку кримінальних процесуальних, оперативно-розшукових засад аудіо- та відеоконтролю й суміжних положень зробили К. В. Антонов, В. И. Галаган, Ю. М. Грошевий, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, О. В. Капліна, Я. Ю. Кондратьєв, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, М. А. Погорецький, Б. Г. Розовський, С. М. Стахівський, В. Г. Уваров та інші вчені. Однак мало хто з дослідників звертав увагу на проблеми практичної реалізації положень чинного КПК щодо проведення аудіо- та відеоконтролю.

У першу чергу варто звернути увагу на положення ч. 6 ст. 246 КПК [1], що визначає слідчого як основного суб’єкта проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема й аудіо-, відеоконтролю. Згідно з цим самим положенням, такі дії можуть проводити за дорученням слідчого уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції та інших правоохоронних відомств. П. 3.1 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшу-